

Migration Flow to Turkey and Government Policy Analysis (Case Study of the Turkmen Ethnic Group)

Omid Mostaan¹, Ghorbanali Ganji Jameh Shourani², Mohammadmahdi Mojahedi³

¹ Ph.D. Candidate, Department of Political Science, Faculty of Law, Theology, and Political Science, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. omid_mosan@yahoo.com

² Assistant Professor, Department of Political Science, Faculty of Humanities, Azadshahr Branch, Islamic Azad University, Azadshahr, Iran (**Corresponding author**). ghganji@yahoo.com

³ Assistant Professor, Institute for Humanities and Cultural Studies, Tehran, Iran. m.mojahedi@ihcs.ac.ir

Abstract

After Erdogan came to power, Turkey, due to new immigration policies, especially the ease of residence for Turkish speakers, has become a destination for many Turkish-speaking individuals from the region, including Turkmen from Iran. In recent years, this migration flow has escalated from a normal phenomenon to a social and political crisis. Therefore, this study aims to analyze government policies towards the migration flow of the Turkmen ethnic group to Turkey from a social variable perspective. The study was conducted in both qualitative and quantitative sections. The qualitative sample included 20 experts, comprising faculty members, managers, experts, and Turkmen authorities in Golestan province and Turkey, who had suitable and precise information about Turkmen migration from Golestan province. The qualitative section was conducted using interviews and a grounded theory method. The quantitative section was carried out by presenting a questionnaire derived from the qualitative section to 185 Turkmen migrants from Golestan province to Turkey, utilizing single-sample t-test and descriptive statistical analysis. Based on the results, 4 selective codes, 8 axial codes, and 51 open codes for social factors influencing the migration of Turkmen from Golestan province to Turkey were identified. According to the quantitative results, variables such as social freedoms, social respect and dignity, scientific and educational opportunities, social security, and overall social factors impact the migration flow, indicating inappropriate government policies in this area.

Keywords: Golestan province, Turkey, Migration, Government policy, Turkmen ethnic group.

Received: 2022-03-06 ; Received in revised form: 2022-04-07 ; Accepted: 2022-04-30 ; Published online: 2023-12-21
<https://doi.org/10.22034/SM.2022.549072.1838>

© the authors

<http://sm.psas.ir>

Article type: Research Article

Publisher: Political Studies Association of the Seminary

جریان مهاجرت به ترکیه و بررسی سیاستگذاری دولت (مطالعه موردی قوم ترکمن)

امید مستعان^۱، قربانعلی گنجی جامه شورانی^۲، محمدمهدی مجاهدی^۳

^۱ دانشجوی دکتری، گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق، الهیات و علوم سیاسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. omid_mosan@yahoo.com

^۲ استادیار، گروه علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی، واحد آزادشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، آزادشهر، ایران (نویسنده مسئول). ghganji@yahoo.com

^۳ استادیار، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران، ایران. m.mojahedi@ihcs.ac.ir

چکیده

کشور ترکیه بعد از به قدرت رسیدن اردوغان، به دلیل اتخاذ سیاست‌های جدید در حوزه مهاجری، بویژه سهولت اقامت برای ترک‌زبانان، مقصد مهاجرت بسیاری از افراد ترک‌زبان در کشورهای منطقه از جمله ترکمن‌های ایران است. این جریان در سال‌های اخیر با مهاجرت بی‌رویه از یک پدیده معمولی به بحران و مسأله اجتماعی و سیاسی تبدیل شده است. لذا، پژوهش حاضر با هدف بررسی سیاستگذاری دولت در قبال جریان مهاجرت قوم ترکمن به کشور ترکیه از بعد متغیرهای اجتماعی انجام شد. این مطالعه در دو بخش کیفی و کمی انجام گردید. نمونه آماری در بخش کیفی، ۲۰ نفر از خبرگان شامل اعضای هیأت علمی، مدیران، کارشناسان و صاحب‌نظران ترکمن در استان گلستان و ترکیه که دارای اطلاعات مناسب و دقیقی راجع به مهاجرت ترکمن‌ها از استان گلستان بودند، می‌باشد. بخش کیفی با استفاده از مصاحبه و روش داده‌بنیاد انجام شد. بخش کمی نیز توسط ارائه پرسشنامه مستخرج از بخش کیفی به ۱۸۵ نفر از مهاجران ترکمن استان گلستان به ترکیه و به کمک آزمون t تک‌نمونه و تجزیه و تحلیل آمار توصیفی انجام گردید. براساس نتایج بدست آمده، ۴ کد انتخابی، ۸ کد محوری و ۵۱ کد باز برای عوامل اجتماعی موثر بر مهاجرت ترکمن‌های استان گلستان به ترکیه شناسایی گردیدند. براساس نتایج بخش کمی، متغیرهای آزادی‌های اجتماعی، حرمت و منزلت اجتماعی، فرصت‌های علمی و آموزشی، امنیت اجتماعی و کل عوامل اجتماعی بر جریان مهاجرت تاثیرگذار است که نشان‌دهنده سیاستگذاری نامناسب دولت در این حوزه می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: استان گلستان، ترکیه، مهاجرت، سیاستگذاری دولت، قوم ترکمن.

پژوهش حاضر برگرفته از: رساله دکتری با عنوان «عوامل اقتصادی و اجتماعی مهاجرت ترکمن‌های استان گلستان به ترکیه (۲۰۰۰-۲۰۲۰)»، دانشجو: امید

مستعان، استاد راهنما: قربانعلی گنجی، اساتید مشاور: محمدمهدی مجاهدی و اصغر پرتوی، ارائه شده در سال ۱۴۰۱ است.

استاد به این مقاله: مستعان، امید؛ گنجی جامه شورانی، قربانعلی؛ مجاهدی، محمدمهدی؛ پرتوی، اصغر (۱۴۰۲). جریان مهاجرت به ترکیه و بررسی

سیاستگذاری دولت (مطالعه موردی قوم ترکمن). *سیاست متعالیه*، ۱۱(۴): ص ۲۹۷-۳۱۶. <https://doi.org/10.22034/SM.2022.549072.1838>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۲/۱۵؛ **تاریخ اصلاح:** ۱۴۰۱/۱۰/۱۸؛ **تاریخ پذیرش:** ۱۴۰۱/۱۰/۲۱؛ **تاریخ انتشار:** ۱۴۰۲/۱۰/۰۱

<http://sm.psas.ir>

© نویسنندگان

نوع مقاله: پژوهشی

ناشر: انجمن مطالعات سیاسی حوزه

۱. مقدمه

مهاجرت تلاشی است برای رهایی از یک شرایط نامناسب، در جهت دستیابی به یک وضعیت بهتر؛ و این شرایط می‌تواند ناشی از عوامل گوناگون اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی در دو محیط مبدأ و مقصد باشد. تحقیق در مورد موضوعی چون مهاجرت با توجه به اینکه صاحب‌نظران مختلف به جنبه‌های مشخصی از آن پرداخته‌اند، شاید کمی دشوار باشد، اما حداقل در کشور ما سیاستگذاری‌های مختلف و راهکارهای اجرا شده، بازخورد مثبتی نداشته و هر روز شاهد افزایش مهاجرت به بیرون از مرزها هستیم، تا جایی که این مسئله در حال تبدیل شدن به یک بحران اجتماعی است. به طور کلی، عوامل گوناگونی وجود دارند که به مهاجرت افراد به منطقه یا کشور دیگر منجر می‌شوند. این عوامل را می‌توان در چهار حوزه عوامل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و جغرافیایی دسته‌بندی نمود، که بسته به شرایط هر کشور، نقش و اهمیت هر یک از این عوامل در جریان مهاجرت تغییر می‌کند. در اغلب مطالعات داخلی در حوزه مهاجرت، بیشتر به نقش عوامل اقتصادی در جریان مهاجرت توجه شده، و دیگر عوامل به ندرت بررسی شده‌اند. یکی از مهم‌ترین عواملی که منجر به مهاجرت به دیگر کشورها می‌شود، عوامل اجتماعی است. جور^۱ و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی نشان دادند که عوامل اجتماعی موثر بر مهاجرت به نروژ شامل اضطراب اجتماعی، آسیب‌های اجتماعی و عوامل مرتبط با فرهنگ می‌باشند (ص ۱۴). اگرچه نمی‌توان بین عوامل اقتصادی و اجتماعی مرز مشخصی قائل شد، اما منظور از نتایج اجتماعی، تغییرات در شبکه، الگو و نگرش در مورد روابط اجتماعی است که شامل تغییرات نقش‌ها در خانواده و در روابط با اشخاص دیگر و همسایگان است (فیندلی، ۱۳۷۳: ص ۳۴). ارلینگاگن^۲ و همکاران (۲۰۲۱) مهاجرت داخلی در آلمان را براساس رفاه ذهنی بررسی کرده و نشان دادند که اضطراب و عوامل استراس‌زا، دلایل اصلی مهاجرت هستند. گه و وو^۳ (۲۰۲۰) نیز عوامل اجتماعی موثر بر مهاجرت به شهرهای بزرگ چین مانند پکن را بررسی کرده و دریافتند که سرمایه‌گذاری بهینه در ارتباطات اجتماعی و برقراری سطح مطلوب از سرمایه اجتماعی باعث می‌شود که افراد مهاجر، به شهرهای خود بازگردند. دریب^۴ و همکاران (۲۰۱۹) در بررسی چگونگی ارتباط مهاجرت با تحرک اجتماعی و ازدواج در کشور سوئد، نشان دادند که ازدواج عامل مهمی برای مهاجرت نیست، اما تحرک اجتماعی در مهاجرت نقش

-
1. Jore
 2. Erlinghagen
 3. Ge & Wu
 4. Dribe

مهمی ایفا می‌کند. لوئک و ویلسون^۱ (۲۰۱۱)، در پژوهشی نشان دادند که عوامل اجتماعی و روانی، بر مهاجرت به کشورهای آمریکای جنوبی تاثیرگذار است. مسئله بزرگ پیشرو برای توسعه منابع انسانی در جوامع غیرصنعتی، از دست دادن استعداد های انسانی از طریق فرار مغزها است (ژویگ و همکاران، ۲۰۰۸). متغیرهایی همچون ناتوانی سیاسی، تفاوت‌ها در سطح دستمزد، امکانات پژوهشی اندک، رفتاری‌های خانوادگی، آموزش فرزندان و پاداش‌های مربوط به کار، از جمله عوامل احتمالی هستند که می‌توانند شهروندان کشورهای جهان سوم را برای خروج از سرزمین مادری‌شان ترغیب کنند.

از یک سو مهاجرت نخبگان و فرار مغزها، کشور را از یک سرمایه ملی که در واقع می‌تواند در خدمت توسعه کشور باشد، بی‌بهره می‌کند؛ زیرا سرمایه انسانی عامل مؤثری در رشد و توسعه اقتصادی، پر کردن شکاف عمیق تکنولوژیکی، کاهش نقش مزیت نسبی طبیعی و افزایش نقش مزیت نسبی اکتسابی کشورهای در حال توسعه، محسوب می‌شود. به همین منظور سهم قابل توجهی از منابع آنها صرف آموزش نیروی انسانی می‌گردد. اما زمانی که باید سرمایه انسانی مورد بهره‌برداری قرار گیرد، به شکل مهاجرت خارج شده و زیان جبران‌ناپذیری متوجه کشورهای در حال توسعه می‌کند. مطابق برخی گزارش‌ها، هر ساله حداقل ۱۸۰ هزار تحصیلکرده به عناوین مختلف از ایران خارج می‌شوند. صندوق بین‌المللی پول در آماري نشان داد که ایران از نظر فرار مغزها در بین کشورهای در حال توسعه و توسعه‌نیافته جهان، مقام اول را دارد (داورزنی، ۱۳۸۵). از سوی دیگر، اگر نسبت به حقوق انسان که در قانون اساسی به آن تصریح شده است، از جانب افراد جامعه و یا دولت التزام عملی صورت نگیرد، پیامدهای آن می‌تواند وقوع رفتارهای پرخاشگرانه تا بی‌تفاوتی در جامعه باشد و روند حرکت جامعه به بی‌ثباتی، چالش و قهقرا منتهی شود (آل سید غفور و همکاران، ۱۳۹۹: ص ۱۳۶). بررسی ادبیات و پیشینه پژوهش حاکی از آن است که تاکنون پژوهش داخلی با تمرکز بر جریان مهاجرت ترکمن‌های استان گلستان به کشور ترکیه و سیاستگذاری دولت انجام نشده، و بررسی این خلاء پژوهشی، تحقیق حاضر را از پژوهش‌های پیشین متمایز می‌کند.

استان گلستان جزو استان‌های کمتر توسعه‌یافته کشور بوده و شاهد روند افزایشی و شتابان جریان مهاجرت، بویژه مهاجرت ترکمن‌ها به ترکیه است. اهمیت این موضوع بدین جهت است که اگر سیاستگذاری‌های مناسب اقتصادی و اجتماعی، تدوین و اجرا نگردد، بی‌شک در سال‌های آتی نیز این روند با سرعت بیشتری ادامه پیدا خواهد کرد. علی‌رغم اینکه سهمی از منابع استان صرف این بخش از نیروی

انسانی شده، اما زمانی که باید این بخش از سرمایه انسانی مورد بهره‌برداری قرار گیرد، به شکل مهاجر، از زادگاه خود خارج شده و زیان جبران‌ناپذیری را متوجه استان گلستان می‌کند. چالش برانگیزترین جنبه مهاجرت، محروم شدن مناطق فرستنده، از نیروی انسانی ماهر و با تحصیلات عالی است. نیروی انسانی متخصص و ماهر در توسعه اقتصادی و اجتماعی هر جامعه‌ای نقش اساسی دارد.

۲. سوال تحقیق

با توجه به مطالب گفته شده، سوال تحقیق حاضر به این شرح است: سیاستگذاری‌های دولت چه تاثیری بر میزان مهاجرت قوم ترکمن به ترکیه داشته است؟

۳. چارچوب نظری تحقیق

۳-۱. مبانی نظری

در بررسی ادبیات پژوهش پیرامون عوامل موثر بر مهاجرت، پژوهش‌ها و مطالعاتی انجام شده و دیدگاه‌های مختلفی در این زمینه وجود دارد، عبارتند از:

۳-۱-۱. نظریه جاذبه-دافعه

افراد اغلب تحت تاثیر دلایل جاذب مناطق مهاجرپذیر و دلایل دفع‌کننده مناطق مهاجرفرست، دست به مهاجرت می‌زنند. از سوی دیگر، طبق این تئوری، گروهی از علت‌ها و عوامل محیطی اعم از درون‌مرزی و برون‌مرزی باعث تغییر روند، افزایش و تداوم مهاجرت نخبگان و نیروی‌های متخصص از کشور می‌شوند (لهسانی‌زاده، ۱۳۶۸: ص ۱۶۷). برخی، تئوری خود را با ارائه تعریف بسیطی از مهاجرت آغاز کرده و مهاجرت را تغییر دائمی یا تقریباً دائمی محل سکونت دانسته و معتقدند که علی‌رغم دوری مسافت، آسانی یا سختی کار، هرگونه کنش مهاجرت شامل مجموع موانع مزاحم و مداخله‌کننده‌ای است. اورت لی به چند دلیل اثرگذار در مهاجرت‌الیت‌ها اشاره می‌کند، شامل دلایل مرتبط با کشور مبدأ مهاجرت، دلایل مرتبط با کشور مقصد مهاجرت، عوامل مداخله‌کننده، دلایل شخصی و خصوصی. وی معتقد است که هرکدام از منطقه‌ها و کشورها شامل یک‌سری دلایل جذب‌کننده و دفع‌کننده هستند، که مردم را نسبت به آن محل جذب می‌کند، و یا قدرت دفع دارد تاثیر هرکدام از این دلایل بنابر ویژگی‌های فردی، شخصی و غیره متفاوت خواهد بود؛ ولی دلایل دیگری وجود دارد که بیشتر مردم نسبت به آنها عکس‌العمل مشابهی دارند، مثل دستمزدهای

زیاد، موقعیت شغلی بهتر و بیشتر و امکانات رفاهی مناسب و انتظارات و مخاطرات که از دیدگاه اورت لی^۱ نیز شناخت عوامل مثبت و منفی مقصد نیز به عنوان عنصر مهمی در فرایند مهاجرت محسوب می‌گردد و وجود تماس‌های مشخص خانوادگی و قومی در مقصد و چگونگی آن می‌تواند تاثیر مهمی در این شناخت بگذارد (طایفی، ۱۳۸۰: ص ۱۳۷). از این منظر، عوامل تاثیرگذار رانشی و کششی را می‌توان به صورت ذیل توضیح داد.

الف) عوامل رانشی که شامل شاخص‌هایی همچون وضعیت نامناسب اقتصادی، تغییر و تحولات سیاسی، بی‌میلی و کم‌توجهی به امور پژوهشی، سطوح پایین رقابت‌پذیری و فقدان تطبیق‌پذیری سطوح استانداردهای زندگی کشور با معیارها و ملاک‌های جهانی، بحران بیکاری، سطح پایین دستمزدها در قیاس با کشورهای توسعه‌یافته، ازدیاد جمعیت کشور، کیفیت پایین سیستم آموزشی در مدارس و دانشگاه‌ها، بی‌توجهی به شأن منزلت نخبگان و حقوق زنان، است.

ب) عوامل کششی شامل: ازدیاد سهمیه اتباع کشورهای آسیایی، امکانات پیشرفته کشورهای توسعه‌یافته، امید به آینده مطلوب، دسترسی به سطح آموزشی بالا، درآمد بالاتر کارهای پژوهشی، زرق و برق زندگی مدرن، رسیدن به فرصت شغلی مناسب، رسیدن به ثبات سیاسی است (جعفری معطر و تاجیک، ۱۳۸۷: ص ۳۹).

۳-۱-۲. دیدگاه نوسازی

متفکران دیدگاه نوسازی معتقدند که نفوذ و رسوخ ارزش‌ها و هنجارهای کشورهای توسعه‌یافته در میان کشورهای در حال توسعه، باعث انتظارات و آرزوهای نوینی در میان مردم این کشورها می‌شود. همین عامل باعث یک مهاجرت رفت و برگشتی بین کشورها می‌شود. این نظریه‌پردازان معتقدند که تحرکات جغرافیایی جمعیت در قالب مهاجرت، در جهت توسعه اقتصادی کشورها است؛ چراکه تحول اجتماعی، تحرک مکانی بوجود می‌آورد، که این مسئله به‌نوبه خود باعث رشد اقتصادی می‌شود (لهسایی‌زاده، ۱۳۶۸: ص ۱۶۷).

۳-۱-۳. نظریه ساختارگرایی مهاجرت

ریچموند^۲ مهاجرت را به صورت یک پیوستار بین مهاجرت فعال و واکنش‌پذیر در نظر می‌گیرد، که همه خانواده‌ها در عین حفظ درجه‌ای از آزادی، از استراتژی فشار پیروی می‌کنند. وی یک نظریه ساختاری ارائه می‌کند که آزادی عمل در مهاجرت، به وسیله ساختارهای اجتماعی که افراد در آن قرار دارند، محدود

1. Everett lee

2. Richmond

می‌شود. این الگو، فرد را داخل ساختار اجتماعی که فرد به آن تعلق دارد، می‌بیند و مهاجرت، یک واکنش انفعالی به محیط سیاسی، اجتماعی، و اقتصادی که در کنترل عامل کنشگر نیست، تلقی می‌شود. ریت^۱ (۱۹۹۵) نیز الگوی خود را براساس تعیین‌کنندگی عامل کنشگر در ارتباط با ساختارهای اجتماعی متمایز کرده و دو الگوی نئوکلاسیک ساختاری و ساختاربندی را مطرح می‌کند (غفوری و اکبری، ۱۳۷۸).

۳-۱-۴. نظریه پیوندهای ارتباطی داگلاس ماسی^۲

به اعتقاد ماسی، گسترش ارتباط بین فرد مهاجر با خانواده و فامیل و آشنایان، که رابطه‌ای قوی و استوار است، خود منجر به گسترش مهاجرت اعضای خانواده و دوستان او می‌شود. از منظر وی، مهاجرت یک دوست به خارج، به واسطه جنس روابطی بوده که شامل روابط سستی است، و لزوماً باعث مهاجرت دوستان دیگر نمی‌شود (ازکیا و پارتازیان، ۱۳۹۰: ص ۴).

۳-۱-۵. الگوی بین‌المللی و ملی

در ارتباط با مهاجرت بین‌المللی نیروی کار ماهر، دو الگوی بین‌المللی و ملی مطرح شده است. الگوی بین‌المللی جانسون^۳ (۱۹۶۵)، مهاجرت را تنها بازتاب کنش بازار بین‌المللی برای تولید نیرو و سرمایه انسانی در نظر می‌گیرد. وی معتقد است که سرمایه انسانی از مناطقی که دارای بازدهی پایین‌تر است، خارج می‌شود و به سمت مناطقی که دارای بازدهی بیشتر است، جریان می‌یابد و انتقال تخصص هم برای کشور میزبان و هم برای کشور فرستنده، دارای سود دوطرفه است. در مقابل این الگو، الگوی ملی قرار دارد. در این مدل ملی، سرمایه انسانی متخصص، لایه غیرقابل تفکیک از توسعه اقتصادی و اجتماعی است و مهاجرت نیروی انسانی متخصص منجر به نزول اقتصاد کشورهای در حال توسعه به پایین‌تر از سطح حداقل مورد احتیاج نیروی انسانی متخصص می‌شود. با فقدان سرمایه انسانی متخصص در کشور، سطح تولید به حداقل ممکن خواهد رسید، و سرانجام، طرح‌های توسعه با مشکل جدی مواجه خواهند شد (عبداللهی، ۱۹۷۹م: ص ۵).

۳-۱-۶. نظریه محرومیت نسبی

استارک^۴ (۱۹۸۴)، مهاجرت را در چارچوب تئوری محرومیت نسبی مورد بررسی قرار داده است.

1. Ritt
2. Massey
3. Johnson
4. Stark

براساس این نظریه، زمانی که فرد یا جمع نتواند در داخل سازمان اجتماعی خود (جامعه مبدأ)، به اهداف با ارزش دست پیدا کند، و احساس کند که منابع لازم برای رفع محرومیت‌های او در خارج از سازمان اجتماعی وجود دارد، اقدام به مهاجرت می‌کند. در این فرایند فرد با دو سازمان اجتماعی روبه‌رو است. نخست، سازمانی که در آن پرورش یافته، اما احساس می‌کند که در آن از فرصت‌های لازم برای رسیدن به اهداف با ارزش خود محروم است؛ دوم، سازمانی که شاید به گونه‌ای مبهم آن را می‌شناسد، اما احساس می‌کند که در آن می‌تواند به منابع لازم برای رفع محرومیت‌های خود دست یابد. در این حالت مهاجرت در عین اینکه نتیجه برخی نارسایی‌هایی است که در کارکرد یک سازمان اجتماعی وجود دارد، سلسله‌ای از تغییرات را در کل سازمان اجتماعی نیز برمی‌انگیزاند. در واقع در این رویکرد، مهاجرت پاسخ نهایی به محرومیت‌های نسبی است (حاج حسینی، ۱۳۸۵: ص ۴).

۳-۱-۷. دیدگاه فمینیستی

طرفداران این دیدگاه از محدودیت تحرک زنان انتقاد می‌کنند، و بر فراهم آوردن زمینه تحرک داوطلبانه و تصمیم داوطلبانه خود زنان، برای رفتن یا ماندن تأکید دارند. یکی از مسائل مرتبط با زنان مهاجر در دیدگاه فمینیستی، نابرابری و تبعیض علیه زنان در بازار کار است. در بحث نابرابری در بازار کار، به نابرابری در دسترسی به فرصت‌های شغلی، نابرابری دستمزد، محدودیت شغلی، بهره‌کشی از زنان و ناامنی در محیط کار اشاره می‌شود (سنگرا، ۲۰۰۴م: ص ۸).

دیدگاه‌های اجتماعی بی‌آنکه از نقش عوامل اقتصادی در مهاجرت غفلت کنند، آن را تنها عامل برانگیزاننده مهاجرت‌ها نمی‌دانند، و علاوه بر عامل ارادی، انگیزه‌هایی چون تحمل یا عدم تحمل شرایط زیستی، تشکیل خانواده و الحاق به آن، تحصیل، تمایل به زندگی در نقاط خاص و زمینه‌های قومی، فرهنگی و مانند آن را نیز در مهاجرت‌های برون‌مرزی دخیل می‌دانند. تئوری‌هایی در حوزه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی، با استفاده از الگوهای متفاوت و با اهداف یکسان، به تشریح دلایل مهاجرت پرداخته‌اند. در مجموع، نظریه جاذبه و دافعه به دلیل فراگیری و شمولی که دارد، می‌تواند به خوبی از عهده تبیین مسائل پیرامون مهاجرت بر بیاید و سایر نظریات را در خود جای دهد (جانتن، فلاحی و سیفی، ۱۳۹۴: ص ۱۷۶). نظریه اورت لی با ارائه الگوی پیشنهادی جاذبه و دافعه در کشورهای مبدأ و مقصد می‌تواند از خطر محدود به جامعه خاص بودن، که برخی از نظریه‌ها با آن مواجه هستند، رها شود. همچنین این نظریه محدود به جنبه خاصی از

موضوع هم نشده است؛ زیرا می‌توان الگوی پیشنهادی آن را هم در مسائل اقتصادی و هم در مسائل اجتماعی، در نظر گرفت. براساس این نظریه، پژوهش حاضر عوامل اجتماعی که در کشور مبدأ به عنوان دافعه عمل کرده و در کشور مقصد جاذبه تلقی می‌شوند را شناسایی نموده و این امکان را به سیاستگذاران می‌دهد تا در سیاستگذاری‌ها، توجه بیشتری به این شاخص‌ها نمایند، تا جریان مهاجرت قابل کنترل و مهار گردد.

۴. روش تحقیق

پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های ترکیبی (کیفی و کمی) بوده، که از نظر هدف، کاربردی و از لحاظ نحوه گردآوری داده‌ها، توصیفی-اکتشافی، با رویکرد استقرایی است. بخش کیفی با استفاده از روش داده‌بنیاد انجام شده است. بخش کیفی با استفاده از مصاحبه‌های نیمه‌ساختار یافته شامل شش سوال با خبرگان از جمله اعضای هیأت علمی، مدیران، کارشناسان و صاحب‌نظران ترکمن در استان گلستان و ترکیه، که دارای اطلاعات مناسب و دقیقی راجع به مهاجرت ترکمن‌ها از استان گلستان بودند، انجام شد. روش نمونه‌گیری به صورت قضاوتی بوده، و حجم نمونه تا اشباع نظری ادامه یافت، و تعداد ۲۰ نفر برای انجام مصاحبه انتخاب شدند. در بخش کمی، ابتدا پرسشنامه‌ای در طیف لیکرت ۵ امتیازی از عوامل شناسایی شده در بخش کیفی، طراحی گردید. جامعه آماری در بخش کمی، ۴۰۰ نفر از ترکمن‌های مهاجر از استان گلستان به کشور ترکیه در دو دهه اخیر (دوره زمانی ۲۰۰۰-۲۰۲۰) بود، که حداقل یک سال از مدت اقامت آنها در ترکیه گذشته باشد. نمونه آماری براساس جدول مورگان برابر با ۱۹۶ نفر بدست آمد؛ که به دلیل عدم تکمیل پرسشنامه توسط برخی از افراد گروه نمونه، در نهایت ۱۸۵ پرسشنامه مورد تحلیل قرار گرفت. تجزیه و تحلیل بخش کمی با استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای، آمار توصیفی و نرم‌افزار SPSS انجام شد.

جدول ۱- ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه آماری در بخش‌های کیفی و کمی

ویژگی‌های فردی نمونه آماری	انواع ویژگی‌ها	بخش کیفی	بخش کمی
جنسیت	زن	۴	۴۴
	مرد	۱۶	۱۴۱
تحصیلات	دیپلم و پایین‌تر	-	۷۸
	کاردانی و کارشناسی	۲	۶۷
	کارشناسی ارشد	۸	۳۵
	دکتری	۱۰	۵
جمع		۲۰	۱۸۵

۵. یافته‌های تحقیق

در ادامه، یافته‌های پژوهش به تفکیک بخش‌های کیفی و کمی آمده است.

۵-۱. بخش کیفی

همانطور که گفته شد، بخش کیفی در سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی انجام شده است. کدگذاری باز، تحلیل خط به خط و کلمه به کلمه پدیده‌ها و رویدادهایی را دربرمی‌گیرد که در داده‌های گردآوری شده وجود دارد. این فرآیند به منظور شکستن داده‌ها و قرار دادن آن تحت عنوان مفاهیم و مقوله‌ها طراحی شده است. کدگذاری باز خود شامل سه مرحله است: کدگذاری باز مرحله اول، کدگذاری باز مرحله دوم و کدگذاری باز مرحله سوم. در کدگذاری باز مرحله اول، کدها شناسایی می‌شوند. در کدگذاری باز مرحله دوم، برای هر کد توضیحی ارائه می‌شود، و در کدگذاری باز مرحله سوم، کدهای مرحله دوم که به یکدیگر نزدیک هستند، با هم ادغام شده و تشکیل یک کد با عنوانی کوتاه می‌دهند (مارکی^۱ و همکاران، ۲۰۲۰م: ص ۲).

در مرحله بعد، کدگذاری محوری انجام شد. کدگذاری محوری به متمرکز بودن تحلیل بر محور یکی از مقوله‌ها برمی‌گردد، که دیگر مقوله‌ها را در سطح ویژگی‌ها و ابعاد به هم مرتبط می‌سازد. هدف از کدگذاری محوری، مرتب‌سازی رابطه میان هر مفهوم است (سون^۲، ۲۰۱۱م: ص ۹۰).

در مرحله سوم، کدگذاری انتخابی که فرآیند یکپارچه‌سازی و پالایش مقوله‌ها با هدف خلق نظریه را شامل می‌شود، انجام گردید. در کدگذاری انتخابی، یافته‌ها در قالب مفاهیمی به هم مرتبط و یکپارچه، ارائه می‌شوند (هی و شی^۳، ۲۰۰۹م: ص ۴۷).

براساس نتایج سه مرحله کدگذاری، در نهایت ۴ کد انتخابی، ۸ کد محوری و ۵۱ کد باز، برای عوامل اجتماعی موثر بر مهاجرت ترکمن‌های استان گلستان به ترکیه، مطابق با جدول (۲) شناسایی شد.

-
1. Markey
 2. Sun
 3. He & Shi

جدول ۲- نتایج کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی

کدهای انتخابی	کدهای محوری	کدهای باز
آزادی‌های اجتماعی	احساس عدم توجه کافی به آزادی‌های اجتماعی (مبدأ)	احساس نبود آزادی‌های اجتماعی براساس منطبق نبودن خواسته‌های شخصی بعضی از آنها با قوانین اساسی و عادی، و مسائلی که در حوزه‌های اجتماعی کشور نهادینه شده است، سیاستگذاری نامناسب اجتماعی، احساس بعضی افراد مبنی بر وجود بی‌عدالتی و تبعیض، بویژه تبعیض جنسیتی، احساس نادیده گرفته شدن حریم خصوصی با توجه به بعضی از قوانین و مقررات مدون.
	سیاست‌های منطبق‌تر در خصوص آزادی‌های اجتماعی (مقصد)	یافتن محیط منطبق‌تر برای جوانان و بانوان مطابق با خواسته‌های شخصی بعضی از آنها، آزادی‌های اجتماعی بیشتر فراملی در خصوص جوانان و بانوان، که مطابق میل بعضی از آنها است، جذابیت آزادی‌های اجتماعی خارج از تقید برای بعضی از جوانان، حریم خصوصی آزادتر.
حرمت و منزلت اجتماعی	عدم توجه کافی به توانمندی‌های علمی و تخصصی (مبدأ)	عدم توجه کافی به نخبگان و متخصصان، اختلاف‌نظر نخبگان با بعضی از قوانین اساسی و عادی و مسائلی که در کشور نهادینه است، بهره‌مندی نابرابر از فرصت‌های اجتماعی، نبود اجر و قرب کافی برای دانش‌آموختگان در مراکز اداری، نقش کم‌رنگ دانش و تخصص در انتصابات.
	ارزش و اعتبار نیروی انسانی نخبه و متخصص (مقصد)	توجه کافی به افراد نخبه و متخصص، مهیاء بودن شرایط برای ارتقای نخبگان و جوانان با توجه به سیاست‌های فراملی، دستیابی به منزلت در محیط کار، امکان پیشرفت و ارتقاء براساس کارآمدی، میزان بهره‌مندی مناسب از فرصت‌های اجتماعی، اجر و قرب کافی برای تحصیلکردگان، دستیابی به موقعیت‌ها و مناصب اجتماعی.
	موانع و مشکلات ارتقای علمی و آموزشی (مبدأ)	تمرکز دانشگاه‌های معتبر در مرکز، دشوار بودن تحصیل در رشته مورد علاقه و دلخواه و دارای بازار کار، عدم تناسب رشته‌های مهم دانشگاهی با تقاضا، عدم پرداخت فاند دانشگاهی و پرداخت کمک هزینه تحصیلی، أخذ مبالغ زیاد از دانشجویان، ظرفیت کم و دشوار بودن أخذ پذیرش در رشته‌های پزشکی، دندانبزشکی، داروسازی و سایر رشته‌های گروه سلامت، توزیع نامناسب فرصت‌های علمی و آموزشی، پذیرش کم اعضای هیأت علمی، عدم رعایت عدالت در جذب مراکز علمی و آموزشی، دشواری پذیرش و أخذ مبالغ مالی زیاد جهت جذب دانشجوی دکتری.
فرصت‌های علمی و آموزشی	تسهیل در ارتقای علمی و آموزشی (مقصد)	امکان تحصیل آسان در دانشگاه‌های معتبر و ممتاز، سهولت تحصیل در رشته‌های پزشکی، دندانبزشکی، داروسازی و سایر رشته‌های دارای بازار کار، نزدیکی به اروپا و ارتباط با دانشگاه‌های اروپایی و امکان ادامه تحصیل و أخذ بورس از دانشگاه‌های اتحادیه اروپا، باز بودن نظام آموزشی در مقایسه با سایر کشورهای منطقه، امکان استفاده از فاند و بورس وزارت علوم، و همچنین بانک توسعه اسلامی توسط اکثر دانشجویان خارجی و مسلمان، جذب دانشجویان بورسیه و غیره، تحصیل در ترکیه به امید راهیابی به اروپا و آمریکا توسط روشنفکران، توزیع مناسب فرصت‌های تحصیلی و علمی، پذیرش کافی هیأت علمی دانشگاه‌ها و بورس کردن به مدت طولانی تا شش سال و رایگان بودن پرواز و خوابگاه، پرداخت حقوق بسیار خوب به اعضای هیأت علمی با بیمه بازنشستگی دولت ترکیه، امکان زیاد جذب به‌عنوان هیأت علمی و استخدام در مراکز آموزشی و علمی، تسهیل در پذیرش دانشجوی دکتری.

کدهای انتخابی	کدهای محوری	کدهای باز
امنیت اجتماعی	تبعات اجتماعی و امنیتی بیکاری (مبدأ)	دسترسی آسان به مواد مخدر، درآمد پایین و بیکاری، بزهکاری، آرامش روانی نسبی، آسیب‌های اجتماعی.
	امنیت اجتماعی نسبی به دلیل اشتغال (مقصد)	امنیت اجتماعی نسبتاً پایدار به دلیل نرخ پایین بیکاری و قوانین سخت‌گیرانه، بخصوص مرتبط با مواد مخدر، درآمد بالا و به‌تبع آن امنیت بالاتر، اشتغال کافی و کاهش بزهکاری، احساس آرامش روانی.

۵-۲. روایی و پایایی

برای اعتبارسنجی کدهای بدست آمده، روایی و پایایی کدهای انتخابی با استفاده از شاخص روایی محتوایی (CVR) و آلفای کرونباخ محاسبه شد. شاخص CVR توسط لاوشه^۱ طراحی شده است. جهت محاسبه این شاخص از نظرات کارشناسان متخصص در زمینه محتوای آزمون موردنظر استفاده می‌شود و با توضیح اهداف آزمون و ارائه تعاریف عملیاتی مربوط به محتوای سؤالات به آنها، از آنها خواسته می‌شود تا هریک از سؤالات را براساس طیف سه بخشی لیکرت «گویه ضروری است»، «گویه مفید است، ولی ضروری نیست» و «گویه ضرورتی ندارد»، طبقه‌بندی کنند. سپس براساس فرمول زیر، نسبت روایی محتوایی محاسبه می‌شود:

$$CVR = \frac{\frac{\text{تعداد کل متخصصین} - \text{تعداد متخصصینی که گزینه ضروری را انتخاب کرده اند}}{2}}{\frac{\text{تعداد کل متخصصین}}{2}}$$

براساس تعداد متخصصینی که سؤالات را مورد ارزیابی قرار داده‌اند، حداقل مقدار CVR قابل قبول بایستی براساس جدول (۳) باشد. سؤالاتی که مقدار CVR محاسبه شده برای آنها کمتر از میزان موردنظر با توجه به تعداد متخصصین ارزیابی‌کننده سؤال باشد، بایستی از آزمون کنار گذاشته شوند؛ زیرا براساس شاخص روایی محتوایی، روایی محتوایی قابل قبولی ندارند. با توجه به جدول (۳) و با توجه به تعداد خبرگان که ۲۰ نفر هستند، مقدار CVR در این تحقیق باید از عدد ۰/۴۲ بیشتر باشد، تا روایی کدهای انتخابی در قالب پرسشنامه تایید گردد. همچنین ضریب آلفای کرونباخ^۲ یکی از روش‌های تعیین پایایی با تاکید بر همسانی درونی است. برای بررسی پایایی، مقدار آلفای کرونباخ با استفاده از نرم‌افزار SPSS محاسبه می‌شود،

1. Laushe

2. Cronbach`s Alpha

که مقدار آن باید بالای ۰/۷ باشد. نتایج روایی و پایایی کدهای انتخابی مطابق با جدول (۴) است. همانطور که ملاحظه می‌شود، مقدار CVR در تمامی کدهای انتخابی بالاتر از ۰/۴۲ و مقدار آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۷ است، که روایی و پایایی آنها را مورد تایید قرار می‌دهد.

جدول ۳- حداقل مقدار CVR قابل قبول براساس تعداد متخصصین نمره‌گذار

تعداد متخصصین	مقدار CVR	تعداد متخصصین	مقدار CVR	تعداد متخصصین	مقدار CVR
۵	۰/۹۹	۱۱	۰/۵۹	۲۵	۰/۳۷
۶	۰/۹۹	۱۲	۰/۵۶	۳۰	۰/۳۳
۷	۰/۹۹	۱۳	۰/۵۴	۳۵	۰/۳۱
۸	۰/۷۵	۱۴	۰/۵۱	۴۰	۰/۲۹
۹	۰/۷۸	۱۵	۰/۴۹	-	-
۱۰	۰/۶۲	۲۰	۰/۴۲	-	-

جدول ۴- روایی و پایایی کدهای انتخابی

کدهای انتخابی	شاخص CVR	آلفای کرونباخ
آزادی‌های اجتماعی	۰/۵۶	۰/۷۹۹
حرمت و منزلت اجتماعی	۰/۵۵	۰/۸۴۲
فرصت‌های علمی و آموزشی	۰/۵۱	۰/۸۴۵
امنیت اجتماعی	۰/۵۴	۰/۸۱۷

۳-۵. بخش کمی

در بخش کمی، ابتدا پرسشنامه‌ای از مولفه‌های شناسایی شده در بخش کیفی طراحی شده و با توجه به روایی و پایایی بدست آمده، پرسشنامه وارد فاز کمی تحقیق می‌شود. این بخش با استفاده از آزمون t تک‌نمونه‌ای و آمار توصیفی برای کدهای انتخابی، به ترتیب مطابق با جدول (۵) و (۶) انجام شد. براساس نتایج بدست آمده از جدول (۵)، آمار t متغیرهای آزادی‌های اجتماعی، حرمت و منزلت اجتماعی، فرصت‌های علمی و آموزشی، امنیت اجتماعی و کل عوامل اجتماعی، به ترتیب برابر ۱۲/۸۸۴، ۱۵/۷۷۶، ۱۰/۷۰۰، ۱۲/۰۱۱ و ۱۵/۶۰۷ بوده، که سطح معنی‌داری آنها کمتر از ۰/۰۵ است. بنابراین، فرضیه صفر برابری با میانگین رد می‌شود. همچنین براساس نتایج آمار توصیفی مندرج در جدول (۶)، مقدار میانگین در هر ۴ متغیر و کل عوامل اجتماعی، بالاتر از عدد ۳ است، که نشان می‌دهد تمامی پاسخ‌ها بر مبنای نظر

(موافقم) در پرسشنامه بوده است. لذا، می‌توان نتیجه گرفت که عوامل اجتماعی شامل ۴ متغیر گفته شده و همچنین کل عوامل اجتماعی بر تصمیم مهاجرت تاثیرگذار است.

جدول ۵- نتایج آزمون t تک نمونه‌ای

t-value=3						متغیر
فاصله اطمینان ۹۵٪		اختلاف میانگین	سطح معنی داری sig	درجه آزادی	آماره t	
حد بالا	حد پایین					
۱/۰۵۳	۰/۷۷۳	۰/۹۱۳	۰/۰۰۰	۱۸۴	۱۲/۸۸۴	آزادی‌های اجتماعی
۱/۱۸۵	۰/۹۲۲	۱/۰۵۴	۰/۰۰۰	۱۸۴	۱۵/۷۷۶	حرمت و منزلت اجتماعی
۰/۹۹۵	۰/۶۸۵	۰/۸۴۰	۰/۰۰۰	۱۸۴	۱۰/۷۰۰	فرصت‌های علمی و آموزشی
۰/۹۸۴	۰/۷۰۷	۰/۸۴۵	۰/۰۰۰	۱۸۴	۱۲/۰۱۱	امنیت اجتماعی
۱/۰۲۹	۰/۷۹۸	۰/۹۱۳	۰/۰۰۰	۱۸۴	۱۵/۶۰۷	کل (عوامل اجتماعی)

جدول ۶- آمار توصیفی متغیرها

متغیر	تعداد مشاهدات	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار میانگین
آزادی‌های اجتماعی	۱۸۵	۳/۹۱۳	۰/۹۶۴	۰/۰۷۰
حرمت و منزلت اجتماعی	۱۸۵	۴/۰۵۴	۰/۹۰۸	۰/۰۶۶
فرصت‌های علمی و آموزشی	۱۸۵	۳/۸۴۰	۱/۰۶۸	۰/۰۷۸
امنیت اجتماعی	۱۸۵	۳/۸۴۵	۰/۹۵۷	۰/۰۷۰
کل (عوامل اجتماعی)	۱۸۵	۳/۹۱۳	۰/۷۹۶	۰/۰۵۸

۶. نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر در دو بخش کیفی (روش داده‌بنیاد) و کمی (آزمون t تک نمونه‌ای و آمار توصیفی) انجام شد. در ادامه نتایج بخش‌های کیفی و کمی به تفکیک آمده است. براساس نتایج بدست آمده از بخش کیفی، اولین کد انتخابی برای عوامل اجتماعی، آزادی‌های اجتماعی بود. یکی از چالش‌های فراروی دولت‌ها، مدیریت آزادی‌های اجتماعی است. آزادی‌های اجتماعی شامل کدهای محوری: ۱- احساس عدم توجه کافی به آزادی‌های اجتماعی (مبدأ)، ۲- سیاست‌های منطبق‌تر در خصوص آزادی‌های اجتماعی (مقصد) بود. کد محوری احساس عدم توجه کافی به آزادی‌های اجتماعی شامل کدهای باز از جمله، احساس نبود آزادی‌های اجتماعی کافی، بویژه برای جوانان و بانوان براساس منطبق نبودن خواسته‌های شخصی بعضی از آنها با قوانین اساسی، عادی و مسائلی که در حوزه‌های اجتماعی کشور نهادینه شده است، سیاستگذاری نامناسب اجتماعی،

احساس بعضی افراد مبنی بر وجود بی‌عدالتی و تبعیض بویژه تبعیض جنسیتی، احساس نادیده گرفته شدن حریم خصوصی باتوجه به بعضی از قوانین و مقررات مدون، بود. کد محوری سیاست‌های منطبق‌تر در خصوص آزادی‌های اجتماعی شامل کدهای بازی چون یافتن محیط منطبق‌تر برای جوانان و بانوان مطابق با خواسته‌های شخصی بعضی از آنها، آزادی‌های اجتماعی بیشتر فراملی در خصوص جوانان و بانوان، که مطابق میل بعضی از آنها است، جذابیت آزادی‌های اجتماعی خارج از تقیید برای بعضی از جوانان، و حریم خصوصی آزادتر، بود.

اولین کد انتخابی، حرمت و منزلت اجتماعی بود. حرمت و منزلت اجتماعی ارزش، احترام و اهمیتی است که برای یک نقش اجتماعی وجود دارد. کاهش حرمت و منزلت اجتماعی باعث اضطراب، سرخوردگی و از دست دادن انگیزه شغلی می‌شود. حرمت و منزلت اجتماعی از کدهای محوری: ۱- عدم توجه کافی به توانمندی‌های علمی و تخصصی (مبدأ)، ۲- ارزش و اعتبار نیروی انسانی نخبه و متخصص (مقصد) تشکیل شده است. کد محوری عدم توجه کافی به توانمندی‌های علمی و تخصصی شامل کدهای باز از جمله، عدم توجه کافی به نخبگان و متخصصان، اختلاف‌نظر نخبگان با بعضی از قوانین اساسی، عادی و مسائلی که در کشور نهادینه است، بهره‌مندی نابرابر از فرصت‌های اجتماعی، نبود اجر و قرب کافی برای دانش‌آموختگان در مراکز اداری، و نقش کم‌رنگ دانش و تخصص در انتصابات، بود. کد محوری ارزش و اعتبار نیروی انسانی نخبه و متخصص شامل کدهای باز از جمله، توجه کافی به افراد نخبه و متخصص، مهیاء بودن شرایط برای ارتقای نخبگان و جوانان با توجه به سیاست‌های فراملی، دستیابی به منزلت در محیط کار، امکان پیشرفت و ارتقاء براساس کارآمدی، میزان بهره‌مندی مناسب از فرصت‌های اجتماعی، اجر و قرب کافی برای تحصیلکردگان، و دستیابی به موقعیت‌ها و مناصب اجتماعی، بود.

سومین کد انتخابی برای عوامل اجتماعی موثر بر مهاجرت، فرصت‌های علمی و آموزشی بود. هرگونه تغییر و تحول سازنده‌ای، بدون توجه کافی به آموزش نیروی انسانی کارآمد، انجام شدنی نیست، و نیروی انسانی کارآمد در سایه فرصت‌های آموزشی و علمی به بار خواهد نشست. فرصت‌های علمی و آموزشی از کدهای محوری شامل: ۱- موانع و مشکلات ارتقای علمی و آموزشی (مبدأ)، ۲- تسهیل در ارتقای علمی و آموزشی (مقصد) است. کد محوری موانع و مشکلات ارتقای علمی و آموزشی شامل کدهای باز از جمله، تمرکز دانشگاه‌های معتبر در مرکز، دشوار بودن تحصیل در رشته مورد علاقه و دلخواه و دارای بازار کار، عدم تناسب رشته‌های مهم دانشگاهی با تقاضا، عدم پرداخت فاند دانشگاهی و پرداخت کمک‌هزینه تحصیلی، اخذ مبالغ زیاد از دانشجویان، ظرفیت کم و دشوار بودن اخذ پذیرش در رشته‌های پزشکی، دندانپزشکی،

داروسازی و سایر رشته‌های گروه سلامت، توزیع نامناسب فرصت‌های علمی و آموزشی، پذیرش کم اعضای هیأت علمی، عدم رعایت عدالت در جذب در مراکز علمی و آموزشی، دشواری پذیرش و اخذ مبالغ مالی زیاد جهت جذب دانشجوی دکتری، بود.

کد محوری تسهیل در ارتقای علمی و آموزشی شامل کدهای باز از جمله، امکان تحصیل آسان در دانشگاه‌های معتبر و ممتاز، سهولت تحصیل در رشته‌های پزشکی، دندانپزشکی، داروسازی و سایر رشته‌های دارای بازار کار، نزدیکی به اروپا و ارتباط با دانشگاه‌های اروپایی و امکان ادامه تحصیل و اخذ بورس از دانشگاه‌های اتحادیه اروپا، باز بودن نظام آموزشی در مقایسه با سایر کشورهای منطقه، امکان استفاده از فاند و بورس وزارت علوم و همچنین بانک توسعه اسلامی توسط اکثر دانشجویان خارجی و مسلمان، جذب دانشجویان بورسیه و غیره، تحصیل در ترکیه به امید راهیابی به اروپا و آمریکا توسط روشنفکران، توزیع مناسب فرصت‌های تحصیلی و علمی، پذیرش کافی هیأت علمی در دانشگاه‌ها و بورس کردن به مدت طولانی تا شش سال، و رایگان بودن پرواز و خوابگاه، پرداخت حقوق بسیار خوب به اعضای هیأت علمی با بیمه بازنشستگی دولت ترکیه، امکان زیاد جذب به‌عنوان هیأت علمی و استخدام در مراکز آموزشی و علمی، و تسهیل در پذیرش دانشجوی دکتری، بود.

چهارمین کد انتخابی، امنیت اجتماعی است. امنیت از نیازها و ضرورت‌های اساسی و پایه‌ای فرد و جامعه به‌شمار می‌رود و تأمین و مراقبت از آن در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی از ضرورت ویژه‌ای برخوردار است؛ بدین معنی که از ابعاد تشکیل‌دهنده امنیت ملی می‌باشد. هرچه امنیت اجتماعی بیشتر باشد، امنیت ملی پایدارتر و کم هزینه‌تر خواهد بود. امنیت اجتماعی شامل کدهای محوری: ۱- تبعات اجتماعی و امنیتی بیکاری (مبدأ)، ۲- امنیت اجتماعی نسبی به دلیل اشتغال (مقصد) است. کد محوری تبعات اجتماعی و امنیتی بیکاری شامل: کدهای باز از جمله، دسترسی آسان به مواد مخدر، درآمد پایین و بیکاری، بزهکاری، آرامش روانی نسبی، و آسیب‌های اجتماعی، بود. کد محوری امنیت اجتماعی نسبی به دلیل اشتغال شامل کدهای باز از جمله، امنیت اجتماعی نسبتاً پایدار به دلیل نرخ پایین بیکاری و قوانین سخت‌گیرانه بخصوص مرتبط با مواد مخدر، درآمد بالا و به‌تبع آن امنیت بالاتر، اشتغال کافی و کاهش بزهکاری، و احساس آرامش روانی بود. مطالب فوق نتیجه تحلیل مصاحبه‌های انجام شده با اعضای هیأت علمی دانشگاه، مدیران، کارشناسان خبره و صاحب‌نظران ترکمن اهل استان گلستان در ایران و ترکیه است.

براساس نتایج بدست آمده از بخش کمی، عوامل اجتماعی بر مهاجرت ترکمن‌های استان گلستان به ترکیه تاثیرگذار هستند. همچنین ۴ متغیر که شامل آزادی‌های اجتماعی، حرمت و منزلت اجتماعی، فرصت‌های

علمی و آموزشی و امنیت اجتماعی می‌باشند، بر مهاجرت ترکمن‌های استان گلستان به ترکیه تاثیرگذارند. از میان متغیرهای مربوطه، حرمت، منزلت اجتماعی و آزادی‌های اجتماعی بالاترین تاثیر را در مهاجرت ترکمن‌های استان گلستان به ترکیه دارند.

نتایج بدست آمده از این مطالعه، با نتایج مطالعات جور و همکاران (۲۰۲۰)، لوئک و ویلسون (۲۰۱۱)، و کیانی و همکاران (۱۳۹۷) از نظر تاثیر عوامل اجتماعی بر مهاجرت همخوانی دارد. به پژوهشگران برای پژوهش‌های آتی پیشنهاد می‌شود تحقیقات خود را بر روی جریان مهاجرت سایر اقوام ترک زبان ایرانی به ترکیه انجام دهند، تا با مقایسه آمار و نتایج بدست آمده، سیاستگذاران نسبت به تدوین سیاست‌های جامع‌تری در جهت مهار جریان مهاجرت اقدام نمایند، تا این جریان سیاسی و اجتماعی به یک پدیده قابل مهار تبدیل گردد. همچنین پیشنهاد می‌شود در خصوص سایر عوامل سیاسی، فرهنگی و اقتصادی که باعث جریان مهاجرت اقوام ترک زبان ایرانی به ترکیه می‌شود، پژوهش‌هایی انجام شود.

منابع

- آل‌سیدغفور، سید محمدتقی؛ محمدی، میثم (۱۳۹۹). ظرفیت‌های حقوق ملت در قانون اساسی و پیشگیری از چالش‌های سیاسی و اجتماعی ایران اسلامی. *سیاست متعالیه*، ۸(۲۹).
- ازکیا، مصطفی؛ پارتازیان، کامبیز (۱۳۹۰). بررسی نسبت تمایل ایرانیان در مهاجرت به دبی و تمایل آنان برای اقامت در این امرنشین (طی سال‌های ۱۳۸۹-۱۳۷۹). *مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۴(۱).
- جاتن، الهه؛ فلاحی، محمدعلی؛ سیفی، احمد (۱۳۹۴). بررسی عوامل موثر بر مهاجرت از کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه به کشور آمریکا. *علوم اجتماعی*، ۱۲(۱).
- جعفری معطر، فریدون؛ تاجیک، محمدرضا (۱۳۸۷). مهاجرت نخبگان. تهران: مؤسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی.
- حاج حسینی، حسین (۱۳۸۵). سیری در نظریه‌های مهاجرت. راهبرد، ۴(۴۱).
- داورزنی، طاهره (۱۳۸۵). *بررسی آسیب‌شناختی فرار مغزها با تاکید بر پیامد اجتماعی و فرهنگی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه الزهراء.
- طایفی، علی (۱۳۸۰). *موانع فرهنگی توسعه تحقیق در ایران: مقدمه‌ای بر اندیشه‌ورزی و اندیشه‌سوزی در ایران*. تهران: انتشارات آزاداندیشان.
- غفوری، علی؛ اکبری، حمید (۱۳۸۷). مهاجرت نخبگان، تاثیرات، علل و راهکارها. *طب و ترکیه*، شماره ۳.
- فیندلی، سلی (۱۳۷۳). *برنامه‌ریزی مهاجرت‌های داخلی*. ترجمه عبدالعلی لهسایی‌زاده. شیراز: انتشارات نوید.
- کیانی، کورش؛ شهریاری‌پور، رضا؛ مرادی، فرشاد؛ صدر، حسین (۱۳۹۷). مدل‌سازی ساختاری عوامل موثر بر گرایش به مهاجرت دانشجویان نخبه از کشور (مطالعه موردی: دانشگاه سمنان). *نامه آموزش عالی*، ۱۱(۴۴).
- لهسایی‌زاده، عبدالعلی (۱۳۶۸). *نظریات مهاجرت*. شیراز: انتشارات نوید.
- Abdollahi, M. (1979). *Capitalism & Brain Drain: Analecticul- Analysis of The Migration of Highly Qualified Manpower from less Developed to More Developed Countries*. Iran and the U.S Doctoral Dissertation.
- Dribe, M., Eriksson, B. & Scalone, F. (2019). Migration, marriage and social mobility: Women in Sweden 1880–1900. *Explorations in Economic History*, No. 71: p. 93-111.
- Erlinghagen, M., Kern, C. & Stein, P. (2021). Migration, social stratification and dynamic effects on subjective well-being. *Advances in Life Course Research*, No. 48.
- Ge, T. & Wu, T. (2020). Search, migration, and social connections: Solving the migration puzzle to Beijing. *China Economic Review*, No. 62.
- Glasser, B. (1992). *Emergence is forcing: Basics of grounded theory analysis*. CA: Sociology Dress.
- He, Y. & Shi, D. (2009). *Study on Grounded Theory in Social Surveys*, No. 5: p. 46-48.
- Jore, T., Oppedal, B. & Biele, G. (2020). Social anxiety among unaccompanied minor refugees in Norway. The association with pre-migration trauma and post-migration acculturation related factors.

- Journal of Psychosomatic Research*, No. 136.
- Lueck, K. & Wilson, M. (2011). Acculturative stress in Latino Immigrants: The impact of social, socio-psychological and migration-related factors. *International Journal of Intercultural Relations*, 35(2): p. 186-195.
- Markey, K., Tilki, M. & Taylor, G. (2020). Practicalities in doctorate research of using grounded theory methodology in understanding nurses' behaviours when caring for culturally diverse patients. *Nurse Education in Practice*, No. 44.
- Sanghra, J. (2004). *New bordelanders: ehablinj mobali woman and girls for safe migration and citizen ship rijhts, consultative meeting on migration and mobality and how this movement affects woman*.
- Sun, X. (2011). Grounded theory: theory-development in in-depth interview research. *J. Xi'an Jiaot. Univ.*, 31(6): p. 87-92.
- Zweig, D., Siu fung, C. & Han, D. (2008). Redefining the brain drain, china's & diaspora option. *Science, techrobgy and society*, 13(1): 1-33. <https://doi.org/10.1177/097172180701300101>